



A Biblia

az európai kultúrában

2015. OKTÓBER 12.

**JEREMIÁS KÖNYVE
JEREMIÁS SIRALMAI**

Dr. Tokics Imre

21.

Jeremiás Könyve

Kortörténeti és vallási háttér

Jeremiás négy évtizedes tevékenysége átfogja Júda királyságnak utolsó időszakát és a babiloni fogságot. Ez a kor a nagy változások ideje, egybeesett az Asszír birodalom összeomlásával és Babilon előretörésével. Asszír a tetőpontját Asszurbani-pal idejében érte el Kr. e. 668–626. Babilon egy év múlva kivívta a függetlenségét Nabupolosszár vezetésével. Izrael királyai: Manasse (687–642) utódja Ammón (642–640), akinek a fia Josiás (640–609), ő kilenc évesen kezdte meg uralkodását. Kiemelkedő jelentőségű esemény volt 622-ben, amikor a jeruzsálemi templom felújítása közben előkerült egy törvénykönyv, melyet nyilvánosan felolvastak a nép számára, így a lakosság elhatározta, hogy a hallott isteni parancsolatokat megtartja.

Josiás király reformja folytatódott és a vidéki Jahve szentélyek vallásgyakorlatát megszüntette, egyetlen legitiim szent hely létezik: Jeruzsálem. A király ünnepélyes ke-retek között, az egész országban meghirdette a pászka ünnepét, melyet már „ember-emlékezet óta” nem ismertek. A régi dávidi területeket is visszaszerezte, az országban rég nem tapasztalt gazdasági fellendülés indult el. Szinte már a salamoni jólét határait is elérték.

Közben 612-ben a méd és a babiloni seregek bevették, majd lerombolták a fővárost, Ninivét. A harcokban elesett az asszír király Szin-saris-kun. A tiszavirág ideig tartó új király, Asszur-uballit még kísérletet tett Hárán városában a birodalom megmen-tésére, de két év múlva, 610-ben ez is elesett, így Asszíria véglegesen megsemmisül.

Az új területek felett a győztesek megszerezték a hatalmat, és felosztották maguk között. Hiába nyújtott Egyiptom katonai segítséget régi ellenfelének, Asszírának, nem tudott rajta segíteni. Ekkor következett be, hogy Josiás nem engedte átvonulni Izrael területén az egyiptomi seregeket. A kialakult harcban elesett a reformkirály. A visszavonuló II. Nékó, a meghalt király trónörökösét fogságba vitte és helyére a testvérét, Eljakimot ültette a trónra, akinek nevét Jojakimra változtatta.

Az új uralkodó igazi keleti despotaként kezdte meg országlását, rajongott Egyiptomért. Bízta a templom sérthetlenségében, ugyanakkor az Isten iránti hűség helyett a politika talaján álltak. Néhány év múlva – 605-ben, az Eufrátesz melletti Karke-misznél – a történelem legkeményebb ütközetére került sor. Egyiptom veszített, az új szuperhatalom Babilónia lett. Ebben az időben jutott fogságba Izrael is, Dániel és társai Babilonba, az új birodalom fővárosába kerültek.

a sebet. A halottak temetetlenül fekszenek az utcán szerte-szét, mint megannyi értékes ékszer, némelyik az ellenség kezétől veszítette el az életét, míg vannak olyanok is, akik egyszerűen éhen haltak az ostrom alatt. A város bevételekor borzalmas éhség volt a védők körében. A legborzalmasabb volt az izraeli édesanyák sorsa, mert nem tudták gyermekeik éhségét kielégíteni.

A Siralmak egyes részei eszünkbe juttatják a Kr. u. 70-ben történt római ostromot is, mely még kegyetlenebb körülmények között történt, amikor szintén egymás cse-csemőit lopták el az édesanyák, hogy maguk és gyermekeik életét valami módon még fenntartsák. Izrael kiűriti a szenvedések kelyhét, a költő reménye pedig az, hogy ebből tanulni fog az utókor, a jövő majd másképp alakul, mint a véres jelen. A nép megszólal kollektív panasz formájában, melyben megemlíti, hogy Egyiptom segítségében bizakodtak, de azok nem szabadították meg őket. Mint az űzött vad, úgy menekültek egyesek a hegyekbe és búvóhelyekre, azonban az ellenség mindenütt utolérte a megmaradtakat.

Az utolsó, az ötödik ének mondanivalójában és költői szerkezetében a leginkább áttekinthető. A szerző eltávolodik a jeruzsálemi szinterről, és az országban uralkodó helyzetet tárja fel a kaldeus seregek pusztítása nyomán. Műfaját tekintve kollektív panaszének, mely az elnyomott nép imájaként is felfogható. Nem a Sion-teológia bukkott meg a babiloni seregek pusztítása nyomán, hanem a hamis üdvígéret. Az utókor fájdalmasan állapítja meg az ősök hibáin túl a múlt bűneit. Amikor a politikai szövetségek szerepében annyira bíztak, hogy teljesen megfeledeztek a régen megkötött szövetségről. A vidéki emberek is sokat szenvednek az elnyomók kénye végett. Robot-munkával kell megkeresni és fenntartani az életet. Nincs már az ünneplés, a mulatság és a táncnak nyoma sincs a határban, ahol vég nélkül folyt a vigadalom korábban. A templom helyén romok vannak, ahol vadállatok tanyáznak.

A Siralmak könyve bevezeti az olvasót a zsidó nép fájdalmanak és szenvedéseinek legintimebb részleteibe. Szabadjon talán azzal a bibliai hasonlattal zárni e néhány sort, hogy az olvasó akkor fogja megérteni a választott nép szenvedéseit, titkait, ha felismeri, hogy szent helyen áll és saruit levéve közelíti meg e könyvet.

Írta és előadta: Dr. Tokics Imre

zsidó embernek Jeruzsálem mindig kiemelkedik a városok közül, még halálában is olyan, mint egy fejedelemné. A költői képek szimbolikus kifejezéseit, képtorlódásokon keresztül érzékelteti. Lakóit, fiait és leányait megölték, fogságra vitték. A város dísze, a templom, mely annyiszor élvezte Isten jelenlétét, most üszkös és kormos köveivel hirdeti az ellenség győzelmét.

A következő képben pedig a ruhátlaná vált város már elveszítette korábbi ékeit. Isten dicsősége és a templom volt minden dísze, de olyanná lett, mint a mezítelenné vált tisztességes nő, akin mindenki gúnyolódik. Fészes ékszereit leszaggatták ruhájával együtt, mely a templom megmaradt szent tárgyainak elrablását jelenti. A szentély pusztulása egy korszak lezáródását is jelenti. A megszemélyesített Jeruzsálem is szóhoz jut, amikor azzal a felszólítással fejezi be panaszdalát, melyben a megtorlás gondolata kerül előtérbe: „... és bánj velük, amiképpen én velem bántál az én sok vétkem miatt!” (1,22) Megjelenik a Teremtő igazzá nyilvánításának gondolata, és már nem folytatja Istennel való perlekedését a város.

A második ének az isteni büntetés következményeinek bemutatása. Visszatér a siratóéneke szerkezet, amelyben kérdések és felkiáltások váltogatják egymást. Szinte a költővel együtt szenvedünk a város bevételének képszerű eseményeiben. Az ellenség mögött meghúzódik az ÚR akarata, amely győztesé teszi a babiloniakat Izrael felett. A hamis próféták miatt következett be a gyász, akik hazugságaikkal bolondították el a népet. A béke- és üdvjövendölő próféták elhallgattak a gyász után, nincs már semmi mondanivalójuk. E szakasz belső ritmusa annyira fokozódik, hogy szinte nem elég számára a 22 versszak, így az olvasó azt érzi, hogy befejezetlenül szakad meg a költői glosszasorozat.

A harmadik ének eltér az első két rész bevezetésétől, ugyanis nem „jaj” felkiáltással kezdődik el, hanem a személyes névmás egyes szám első személyű alakjával: „Én vagyok az a férfi, aki...”. Stílusváltás következik be, a siratóéneke helyett egyéni panaszdalal találkozunk, mely átmenetileg kollektívá válik. Megjelennek azon zsoltármotívumok és idézetek, melyek a halálra gyötört szenvedő embert mutatják be. A megtérésre való felszólítás a túlélőknek szól, az 587 utáni gyászliturgián résztvevők számára. A továbbiakban pedig a mindenkor olvasók részére jelentett üzenetet.

A negyedik ének gondolatmenete nagy hasonlóságot mutat a második fejezet siratóénekeivel. Az ostromlott Jeruzsálem szólal meg ismét. Lakóit nyomorúság sújtja, éhínség a legborzalmasabb körülmények között. A leírás plasztikus, mivel a költő, mint szemtanú részese volt a város nyomorának. A visszaemlékezés fájdalmasan metszi fel

Jeremiás személye

Az ószövetségi próféták közül Jeremiásról tudunk a legtöbbet. Az Újszövetség az ő tollából idéz a leggyakrabban. A könyvet Jeremiástól és írótársától, Báriúktól származtatjuk. Irodalmi munkásságának hatása még évszázadok múlva is teljesen kimutatható Izraelben. Jeremiás Anatóliában született Kr. e. 645 körül, amely Jeruzsálemtől hét km-re észak-keletre található. Papi családban nevelkedett, Ebjatar főpap leszármazottja volt, akit Salamon Anatóliába száműzött.

A prófeta erős fenntartást tanúsít Jeruzsálemmel és a templommal szemben, amiből kifolyólag nagyon sok nehézsége támad. Elhívását Kr. e. 626-ban kapja, Josiás uralkodásának 13. esztendejében: „gyomlálj, rombolj, pusztíts és szétszórj és építs és ültess” kifejezések kíséretében. Küldetése egybeforró népének életével és üzenetével. Nem köt házasságot, hogy az eljövendő fogság és az ítélet ne semmisítse meg a szeretteit. Feleségét és a gyermekeit számára a saját hazája népe jelentette. Életét teljesen a szolgálatra szentelte.

Sorsát meghatározta az, ahogy a kortársai fogadták, mint prófétát. Környezete haragját váltotta ki, amikor másképp mert gondolkodni a jövőről. Szinte mindenki az ellenségévé vált. Még a saját vére is elárulásán fáradozott. Megverték és kalodába zárták, gyűlölték és kiközösítették, ciszternába dobták. Hazaárulással vádolták, pedig igazi hazafi volt, meg akarta menteni népét, de ők ellenálltak. Miért...? Azért, mert kimondta Isten üzenetét!

A küldetés terhe majdnem összeroppantotta, ekkor így szól: „rávétél Uram és rávétetem”. Belső vívódásait és kétségeit ki tudta és merete mondani, hogy ő már az ÚRban sem tud megbízni. Szinte feladja, amikor kijelenti: „nem emlékezem meg többet róla”. Mindez négy évtizedig tart, 626–586-ig. Az első időszakban Josiás királlyal kiegyensúlyozott és jó viszonyt ápolt, később pedig űzött vadként menekül. Bár sokszor váratlanul megjelenik a király és az ünneplő nép előtt, ilyenkor elmondja Jahve üzenetét.

Josiás reformja után tíz évig eltűnik, nem jelenik meg a közszereplők között, mivel a rabszolga felszabadítást a gazdag és befolyásos vezetők visszavonták. Legnehezebb időszaka Cidkijjá király korában volt, amikor a nemzeti nacionalisták befolyása a király önállóságát is megszüntette. Jeremiás bátran szállt szembe velük, ezért a nép ellenségének és hazaárulónak kiáltották ki. Hananja prófétával is összetűzésbe kerül, ami a 28. fejezetben olvasható.

A börtönbe került Jeremiást titokban keresi fel a király és azt kérdezi Cidkijjá, hogy megmenekülhet-e a város? A válasz: igen. Fel kell adni a várost és be kell hódolni Nabukadneccar előtt. A király más megoldást tervez... Álruhában egy földalatti folyóson a családjával együtt elmenekül az ostromlott városból. Egyiptomba hátrál, azonban még ott is, egy portyázó kaldeus csapat karjaiba fut, a kiváló arab telivér lovai túl feltűnőek voltak. Végül visszaviszik a királyt Ríblába, ahol megölik gyermekeit, majd szemeit kiszúrják és így viszik fogságba, ahol meg is hal.

A könyv tanítása

A próféta számára a személyes példamutatás és elkötelezettség a legfontosabb.

Élete állandó feszültségben telik el. Bárúk, a hű szolga mindent feljegyez.

- Az ember elkötelezettsége Isten iránt: hűség - számára alapvető érték
- Erkölcsi és szociális magatartás
- Harcot folytatott a hamis biztonságérzettel szemben
- Próféta jelképes cselekedetei példamutatást jelentettek évszázadokig: cserépkorsót összetört, mely a templom pusztulását szimbolizálta
- Hitt a szebb jövőben: Meghirdette az új szövetség gondolatát
- A politikai manőverekben nem hitt, sokkal inkább engedelmeskedett Istennek
- Isten szeretete népe iránt akkor is megvan, ha fogságba került az egész nemzet
- Lesz még új kezdet, amiben erősen hitt, még akkor is, ha tudta, hogy ebben az életben ő maga ezt sohasem fogja meglátni.

Összefoglalás

Jeremiás Isten embereinek egy olyan csoportjához tartozott, akiknek sorsrésze az állandó szenvedés volt. Olyan próféta volt, akit Jahve arra rendelt, hogy jelentős szerepet töltsön be Júdában, és azt hagyja egyetlen testamentumként örökségül az emberiségnek, hogy Isten népéért és a hazánkért minden időben érdemes szenvedni.

Jeremiással kezdődött, Jézussal folytatódott a próféta szenvedés, ami az evangéliumban a Megváltó halálával teljesedett be. Az Ószövetségben elindult folyamat a Názáreti Jézus szolgálataival és szenvedésével célhoz ért.

Jeremiás egész élete keserves gyötrelmek és szenvedés volt, mégis a veresége győzelemmé változott. Külsőleg és saját korának fókuszán nézve ugyan ő maradt alul, de a jövő számára győztessé vált. Emléke kitörölhetetlenül belevészte magát az emberiség legnagyobb alakjainak sorába és a történelem kollektív tudatába.

Írta és előadta: Dr. Tokics Imre

Jeremiás siralmai

A könyvről általában

A Siralmak könyve a maszoréta kánonban, és a Károli-fordítású Szentírásban eltérő helyen található. A Siralmak használatáról annyit tudunk, hogy a második deportálás és a templom lerombolásának emlékéen használták, a hosszú nap liturgiája alkalmával. Héber nevét a kezdőszaváról kapta meg: „Ó jaj, mennyire!” A bevezető szó vezet el bennünket a Siralmakhoz.

A siratóének elemeiben hasonlít a gyászénekhez. Mindkettő ritmusos, melankolikus hangnemben csendült fel, elnyújtott formában. A fogságban és a későbbiekben is így említik, majd a Talmud már kimondottan a siratóének elnevezést használja, és ezzel a megjelöléssel kerül a latin Vulgata kánonjába, Lamentationes néven.

Mivel erős hagyomány szól Jeremiás szerzősége mellett, az Ószövetség görög kiadásában és a latin fordításokban a Siralmak könyve közvetlenül Jeremiás könyve után következik. A nemzeti bibliafordítások követik a görög és a latin sorrendet, illetve a Jeremiási szerzőséget sem kérdőjelezték meg, mint azt később annyian helytelenül megteszik.

A könyv öt részből áll, melyek az ország, Jeruzsálem és a templom elpusztulása feletti kesergés hangnemében fogalmazódott meg. Az 1–4 fejezetei a héber költészet gyakran használt módszerét az akrosztikont alkalmazzák. A költészet eme fajtája kissé megköti a rímelés ritmusát, amikor a szigorú alfabetikus sorrendet követi a szerző, azonban más irányból a versek olvasása alkalmas a gyász és szomorúság teljes mélységének átadására, mely fontos volt a keleti gondolkodásban. A templom és a szent város pusztulásánál a költészetten keresztül az utolsó cseppig ki kell üríteni az emlékezés keserű kelyhét.

A könyv tartalma és mondanivalója

Az első ének verselésében és tartalmában a keleti költészet iskolapéldája. Kollektív panaszéneknek is tekinthetjük, mivel a nép helyett a szerző mondja el a nemzeti tragédiát. A fejezet 1–11 versei bevezetik a szenvedést a siratóének műfajával, míg a 12–22 szakaszban a megalázott Jeruzsálem szólal meg. A büszke és történelmi város rommá vált: „Nagy volt a népek között, úrnő a tartományok között, de kényszer-munkássá lett!” (JSir. 1,1)

Amikor Jeremiás szétnéz a szent város helyén, mindenütt a tűz és pusztulás nyomait látja. Ekkor számára egy özvegy fejedelemasszony képe jelenik meg. A hitvalló